

TALLINNA KUNSTIHOONE RIIKLIKULT TÄHTSAKS KULTUURIOBJEKTIS NIMETAMISE ETTEPANEK

TALLINNA KUNSTIHOONE TALLINN ART HALL

SISUKORD

- 3 Eessõna
- 4 Kunstihoone tulevikus – uus kvaliteet renoveerimise kaudu
- 6 Kunstihoone roll Eesti kultuurivaldkonna tervikliku arengu tagamisel
- 6 Kunstihoone roll rahvuskultuuri järjepidevuse tagamisel
- 7 Kunstihoone regionaalne mõju ja tähtsus
- 7 Kunstihoone kui institutsioon ja selle rahastamine
- 8 Renoveerimisprojekti ligikaudne maksumus

LISA 1.

Kunstihoone ruumivõimaluste analüüs

LISA 2.

Riigi kultuuri- ja spordiinvesteeringud viimase 15 aasta jooksul

Kunstihoone nurgakivi panek 29. augustil 1933. Foto: Eesti Riigiarhiiv

EESSÕNA

Tallinna Kunstihoone valmis 1934. aastal ja oli konservatooriumi kõrval üks kahest olulisest kultuuriobjektist, mis rajati Eesti Kultuurkapitali rahaga. Tegemist oli moodsa ja kahtlemata riiklikult tähtsa ehitisega. Hoone oli ja on sünergia pakkuv – see tõi ühe katuse alla riigi parima näitusepinna, tippkunstnike ateljeed, tänavatasandi äripinnad ja klubiruumid keldris. Sellisena on kunstihoone toiminud pisut enam kui 85 aastat. See on olnud Eesti üks olulisemaid kunsti näitamise, loomise ja kogemise paiku alates rajamisest kuni tänapäevani.

Kunstihoone avati 15. septembril 1934. Selle puhul kirjutas maalikunstnik August Jansen artiklis “Küünist kunstipaleeni” järgmist:

Kujutavale kunstile on tänapäev näituseruumid sama vajalikud kui muusikule kontsertsaal. [---] Neid on palju, kes kunsti näha ja nautida saavad peale muuseumi vaid kunstinäitustel ja kunstnikule on materiaalselt väljendades näitus pea ainukeseks paigaks, kus ta vahetevahel suure seltskonna hulgast leiab mõne, kes tema teosesse armub ....

See kehtib ka praegu. Vahepeal aga on palju muutunud. Kunstihoones on möödunud 85 aastat ilma kapitaalremondita, hoone on täielikult amortiseerunud. Muutunud on kunsti näitamisele seatavad tingimused. Muutunud on külastaja ootused kultuuriruumidele. Kujundlikult võib öelda, et oleme kunstihoonega füüsiliselt tagasi Janseni artikli pealkirjas nimetatud küünis.

Sellest hoolimata on kunstihoone kui institutsioon vägagi elujõuline. Pakume peale näituste mitmekülgset haridus- ja publikuprogrammi. Meie virtuaalnäituste lahenduse hindas a jaleht The New York Times maailma parimaks (<https://www.nytimes.com/2020/04/23/arts/design/best-virtual-museum-guides.html>). Töötame Eesti kunstnikega ja aitame neil jõuda nii kodupubliku ette kui ka maailmaareenile. Osaleme rahvusvahelistes koostööprojektides kunsti ning tehnoloogia selliste tippkeskustega nagu ZKM Center for Art and Media Karlsruhe (maailma üks suuremaid meediakunstikeskusi), Aalto ülikool, Pompidou keskus jt. Meie kõige suurem arengutakistus aga on praegu paraku just meie füüsiline keskkond. **Hoone renoveerimine võimaldab saavutada täiesti uue kvaliteedi.**

Tallinna Kunstihoone pärast avamist 1934. aastal.

Tallinna Kunstihoone 2019. aastal

KUNSTIHOONE TULEVIKUS – UUS KVALITEET RENOVEERIMISE KAUDU

Kunstihoone lõige. Renoveerimine avab uued võimalused.

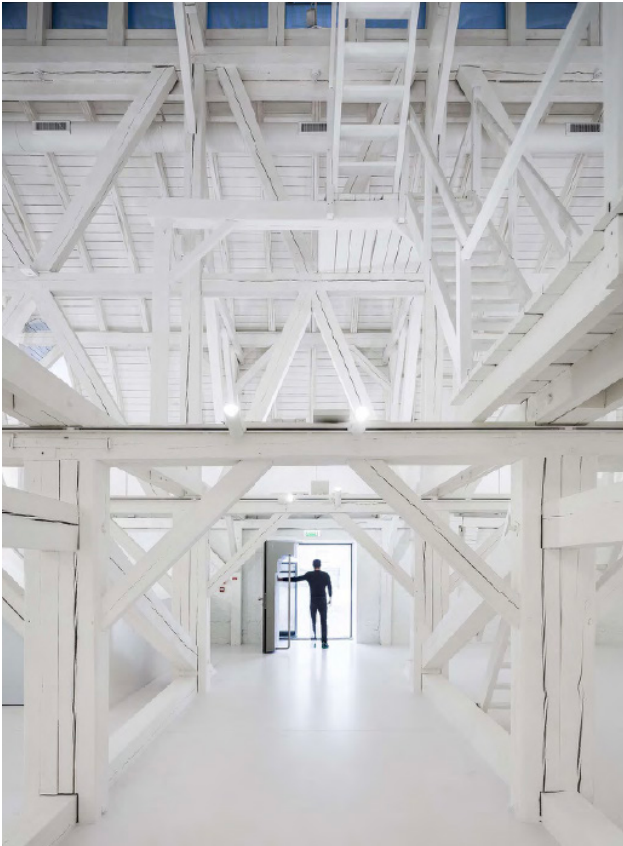
Uuesti sündinud kultuuri tõmbekeskus Vabaduse väljakul paneb ka platsil elu käima ja aktiveerib kogu piirkonna. Kunstihoone on prestiižne koht kultuuriselt aega sisustada, sellele on pakkuda palju huvitavat kõigile. Samas majas asuvad ka Eesti tippkunstnike ateljeed, mis loob erilise sünergia – siin saab ringkäikudel külastada ateljeesid ja osaleda vestlusel kunstnikega, näha oma silmaga, kuidas kunst sünnib. See on sama uuenduslik, atraktiivne ja traditsioone austav koostöömiv tervik nagu Amos Rex Helsingis. Kuid pakub külalisele veelgi enam.

Tervikuna toimiv kunstihoone pakub ohtralt kultuuriväärtust. Kunstihoone peaksest siseneja saab vaadata kuni kuut kvaliteetset näitust, külastada rikkaliku valikuga kunstiraamatute poodi, osaleda haridusprogrammides ja töötubades, lõõgastuda legendaarses KuKu klubi baaris, kuulata kontserte, vaadata kinoruumis kunstifilme, osaleda pidulikel vastuvõttudel klaaspõrandaga peosaalis ning muusikaüritustel keldrikubis. Praegu hoones hajusalt pakutavad võimalused saab ühendada ühtseks, loogiliseks ja nüüdisaegseks tervikuks. Pakutav ruumikogemus, näitused ja kõrvalprogrammid on väga kvaliteetsed.

Ambitsioonikamaid näitusi saab korraldada moodsa näituselogistikaga, kui uuendatud on kütte- ja ventilatsioonisüsteem. Tänapäevastelt näitusepaikadelt eeldatakse täpselt kontrollitud temperatuuri ja niiskust. Kehva sisekliima ja kõikuva temperatuuri tõttu ei ole kunstihoonel väga heast rahvusvahelisest renomeest hoolimata võimalik laenutada muuseumidest ega teistest galeriidest maailma tippkunstnike teoseid, mida tahaksime Eesti publikule näidata. Renoveeritud kunstihoones saaks korraldada näitusi, mis toovad kokku maailma ja Eesti paremiku, näeme ning mõistame oma kunsti tõeliselt kõrget taset näitustel, kus saavad kokku Anselm Kiefer ja Jaan Elken, Tõnis Saadoja ja Gerhard Richter, Sigrid Viir ja Rene Magritte, Flo Kasearu ja Jeff Koons ning paljud teised.

Traditsiooniline kevadnäitus on veelgi atraktiivsem ja seal saab eksponeerida rohkem töid suurema näitusepinna tõttu. Tegemist on kunstimesi mõõtu üritusega, kus astuvad üles nii klassikud kui ka uued tulijad, kohata võib põnevaid väliskülalisi. Publik ostab juba praegu kevadnäituselt hoogsalt ja meelsasti töid, kuid uuendatud ruumide ja suurema valiku tõttu kasvab kevadnäituse müügikäive

KUNSTIHOONE TULEVIKUS – UUS KVALITEET RENOVEERIMISE KAUDU

Renoveeritud Riia Kunstimuuseum, 2016.

sadade tuhandete eurodeni ehk terve suurusjärgu võrra. Nii jõuab kunst näituselt sadadesse kodudesse, kus aitab luua väärtuslikku, kultuurset elukeskkonda, kus tuntakse oma kultuuri. See õpetab neis kodudes sirguvad inimesed oma kultuuri väärtustama.

Nüüdisaegsed töötingimused innustavad tippkunstnikke, kelle ateljeed on kunstihoones. Müüt põõningul külmetavast ja surematuid teoseid loovast kunstnikust on ilus romantiline vale. Enamik maailma paremiku kuuluvast kunstiloomingust on loodud üsna stabiilsetes, oma aja kohta enamasti isegi heades materiaalsetes tingimustes. Nii Picasso kui ka Michelangelo töötasid väga korralikus keskkonnas. Ka Eesti tipud väärivad seda, kuid praegu tegutsevad nad ruumides, mis ei ole kapitaalremonti näinud maja rajamisest alates.

Kunstihoone võimekus omatulu teenida on märkimisväärselt suurenenud paranenud väärtuspakkumise tõttu (suudame külastajale pakkuda senisest enam). Uuendatud keskkond ja kunstihoone pakutavatesse valikutesse lisandunud teenused (sealhulgas ruumide üürimine ja ürituste korraldamine) toovad

Amos Rex kunstimuuseum Helsingis, 2016–2018.

lisaraha kunstile. Ühtse halduse alla on toodud äripinnad ja lisafunktsioonid ning hoone toimib ka majanduslikus mõttes tervikuna. Siinne äritegevus on sünergias kunstihoone sisuliste eesmärkidega. Näituseruume ja korraga avatud näituseid on küll rohkem, kuid aastas toob kunstihoone endiselt välja kuni 15 näitust. Renoveerimine aitab korrastada näituselogistikat, mis aitab vähendada igapäevaseid opereerimiskulusid, uute võimaluste kasutamine toob aga märkimisväärselt lisatulu. Kulud vähenevad ja tulud suurenevad.

Kunstihoone ruumivõimaluste analüüs, mille on koostanud arhitektuuribüroo b210, näitab, et renoveerimisega on võimalik teha kõike siinkirjeldatud ja isegi enam. Leiate selle ettepaneku **LISAS 1**. See on analüüsidokument, mis on renoveerimise arhitektuurivõistluse tingimuste koostamise alus.

Kunstihoone roll Eesti kultuurivaldkonna tervikliku arengu tagamisel

Ilma kujutava kunstita ei saa rääkida terviklikust kultuurist või terviklikust kultuuri arengust. Kujutav kunst ja kunstiajalugu on kultuurilise mälu olulisemaid komponente. Just kujutava kunsti kaudu on läbi aja jõudnud meieni inimkultuuri tekke varaseimad teated. Tegemist on kunstidest kõige püsivamaga aga samal ajal ka hapra, hoolt ja häid tingimusi nõudvaga valdkonnaga. Just nüüdisaegses kujutavas kunstis mängitakse sageli kõige esimesena läbi ühiskondlikud ja tehnoloogilised muutused. See on labor, kus tehtud katsetused peegeldavad kultuuri, ühiskonna ja tehnoloogia arengut ning ka suunavad seda. Tallinna Kunstihoone on keskne mootor, mis hoiab Eesti kunstielu toimimas. Kunstihoone on kindlalt Eesti olulisim näitusepaik, just siin tuuakse uudisloomingu esimest korda publiku ette. Kunstihoone on ka Eesti suurim kunstiprodutsent: toome oma näitustele kõigist kunstiasutustest kõige enam Eesti kunstnike uudisloomingut.

Eesti riigi investeeringud kujutava kunsti valdkonda on olnud aga väga kaua väga väikesed. Need on olnud allpool kriitilist taset (vt LISA 2. "15 aastat kultuuriinvesteeringuid Eestis"). Praegune olukord ei ole kestlik ega hea Eesti kultuurile, näitusepaiku on vähe, nende füüsiline seisukord kehv. Meie keskne, olulisim, ajalooline näitusemaja vajab kapitaalremonti.

Maalingud Lascaux' koobastes, ca 15 000 e. Kr.

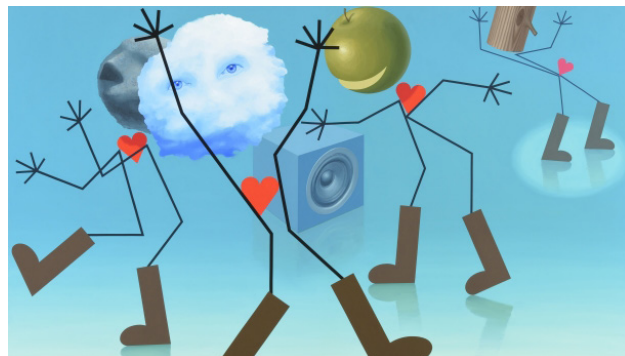
Konrad Mägi. Saaremaa motiiv. 1913

Kunstihoone roll rahvuskultuuri järjepidevuse tagamisel

Eesti kultuuri kestmine ei oleks võimalik kujutavate kunstnike loominguta, meie kultuuri DNA oleks nõrk, kui meil ei oleks Sittowit, Kõlerit, Adamsoni, Mägit, Wiiraltit, Starkopfi, Rauda, Laikmaad, Jansenit, Meid, Lutsu, Põldroosi, Arrakut, Subbit, Soansi, Lapinit, Runget, Vinte, Mäetamme, Olet, Kongit, Novitskovat, Estnat, ja paljusid teisi. Kunstihoone on tegutsenud 85 aastat ja selle maja panust Eesti kultuuri on väga raske üle hinnata. Just siin toimunud näitustele on loodud väga suur osa kunstnike loomingu paremikust viimasel 85 aastal. Enamik eespool nimetatuid on osalenud siin näitustel, mitu neist on astunud publiku ette suurte uute loominguliste terviklike isikunäitustega. Nii toimub see ka praegu. Just kunstihoone näitused annavad tulevastele klassikutele võimaluse ja pakuvad väljakutse üles astuda mahuka uudisloominguga. **Nagu ütles August Jansen:**

Kujutavale kunstile on tänapäev näituseruumid sama vajalikud kui muusikule kontsertsaal.

Kui meil ei oleks kunstihoonet, tuleks see rahvuskultuuri arengut ja püsimist silmas pidades viivitamata rajada. Õnneks mõistis seda sarnaselt meiega ka Eesti algusaastate parlament, valitsus ja kultuurkapital ning meil on oma kunstihoone. Meie peame selle lihtsalt renoveerima.

Kaido Ole. Tantsuõhtu üksikute südamete klubis. 2016

Mihkel Ilus. Inimest temast nagunii ei saa. 2020

Kunstihoone regionaalne mõju ja tähtsus

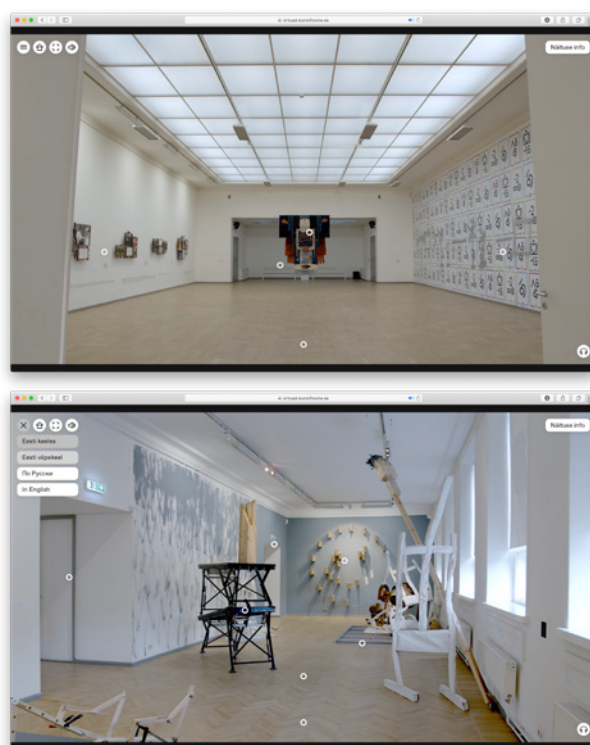
Kunstihoone on Eesti keskne uue kunsti näitamise paik. Selle mõju ulatub Tallinnast palju kaugemale. Tallinna Kunstihoone on Eesti kunstihoone, siin käib publik kogu riigist. Olen veendunud, et kunstihoonest saab kasu iga Eesti kodanik. Iga kooli kunstiharidusprogrammis peaks olema vähemalt üks külaskäik kunstihoonesse. Meie näituse- ja haridusprogramm on tänu unikaalsele virtuaalnäituste keskkonnale sama hästi kättesaadav ja kasutatav nii Eestis kui ka mujal maailmas. Kunstihoone on pidevalt seotud ka koostööprojektidega mujal Eestis ja kavatseb seda tegevussuunda laiendada. Kunstihoone ei ole oluline institutsioon mitte ainult Eestile vaid kogu Läänemere ja Balti piirkonnale. Meie koostöö Soome, Läti ja Leedu kolleegidega on pidev. Kuid see ulatub veel kaugemale ja oleme tihedas kontaktis Euroopa riikide paljude asutustega.

Kunstihoone kui institutsioon ja selle rahastamine

Tallinna Kunstihoone on riiklikult rahastatud sihtasutus. SA Kunstihoone asutajad on Eesti Vabariik ja Eesti Kunstnike Liit. Eesti Kunstnike Liit on andnud kunstihoonele tasuta kasutamiseks (koos renoveerimis- ja korrashoiukohustusega) näituse- ja abiruumid hoonetes Vabaduse Väljak 6 ja 8, riik panustab sihtasutusse tegevustoetuse kaudu. Kunstihoone on finantsiliselt stabiilne ja renoveerimisprojekt ei suurenda tegevustoetuse vajadust ega too uusi püsikulusid vaid vähendab neid, küll aga suurendab see oluliselt omatulu teenimise võimekust.

Mihkel Ilusa näituse avamine Tartu Kunstimajas, 2018.

Ekraanitõmmised Kunstihoone virtuaalnäitustelt.

Renoveerimisprojekti ligikaudne maksumus

Kunstihoone kapitaalremondi hinnanguline maksumus on 5,45 miljonit eurot. Seda on võimalik rahastada kultuurkapitali ühe aasta vahenditest. Eesti Muusikaakadeemia, Eesti Kunstimuuseumi ja Eesti Rahva Muuseumi ehitamise 1996. aasta otsusega andis riigikogu kultuurkapitalile võimaluse ühe oma esimese kultuurirajatise – konservatooriumi – käekäigu eest hea seista. Valminud on EMTA saal, mida kultuurkapital toetas viie miljoni euroga. Kunstihoone ootab kannatlikult oma järgi. Toetuse kultuurimõju on seejuures aga võrreldav pigem Kumu rajamise kui EMTA saali ehitamisega. Tegemist on Eesti ühe keskse kultuuriinstitutsiooni ruumilise taassünniga, mitte üksnes sellele väga vajaliku laienduse lisamisega.

LISA 1.

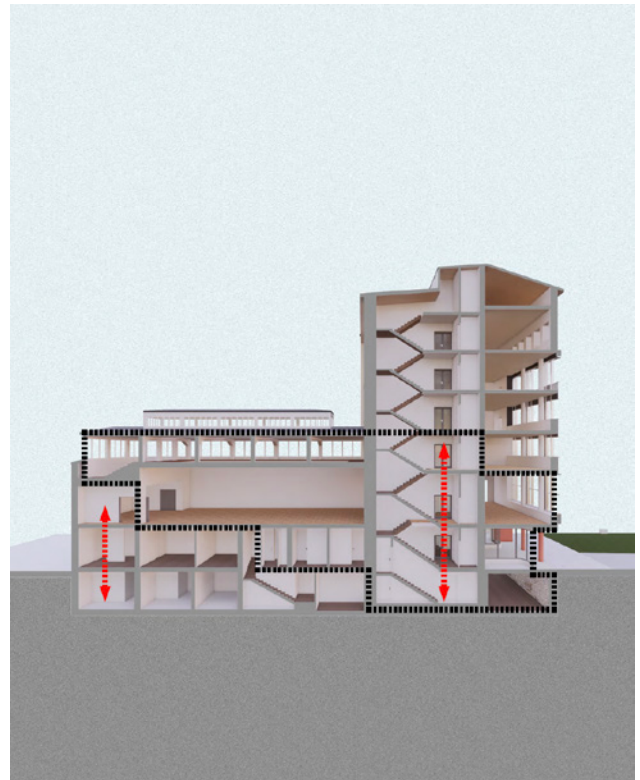
Kunstihoone ruumivõimaluste analüüs

LISA 2.

Riigi kultuuri- ja spordiinvesteeringud viimase 15 aasta jooksul

Viimased suuremad remonditööd Kunstihoone näitusesaalides 25 aastat tagasi. Renoveerimine oli osa Georg Steinmanni kunstiprojektist "Ruumi naasmine", mida rahastas Šveitsi riik.

Kunstihoone lõige. Renoveerimine avab uued võimalused.

LISA 1

KUNSTIHOONE VISIOON RUUMIVÕIMALUSTE ANALÜÜS JA ESKIIS

OBJEKT:	Vabaduse väljak 6, 8 Tallinn
STAADIUM:	Eskiis
TÖÖ NR:	20-03
ADDRESS	Vabaduse väljak 6, 8 Tallinn 10146, Eesti
TELLIJA:	SA Kunstihoone
ARHITEKTID:	Aet Ader, Arvi Anderson, Mari Hunt, Nele Šverns, Karin Tõugu, Kadri Klementi
VASTUTAV	Aet Ader, volitatud arhitekt, tase 7,
SPETSIALIST:	kutsetunnistus 100517
PROJEKTEERIJA:	OÜ b210
	Aadress: Tatari 64, 10134 Tallinn
	Reg. nr: 12350923
	MTR: EEP002764
	Kontakt: Aet Ader
	Telefon: +372 56484931
	E-post: aet@b210.ee
KUUPÄEV:	30. aprill 2020

b210
ARHITEKTUURIBÜROO

ASUKOHT

SISSEJUHATUS

Kunstihoone visioon ja ruumivõimaluste analüüs on analüüsidokument. Selle sisuks on leida võimalusi olemasolevaid ruume paremini kasutusele võtta, leida seni rakendamata potentsiaale ja neid visualiseerida ning eskiisi formaadis läbi joonestada. Analüüs kaardistab võimalused enne tavapärast projekteerimisprotsessi või arhitektuurikonkurssi.

Vabaduse väljak 8 (Tallinna Kunstihoone) ja Vabaduse väljak 6 (galeriid ja ateljeed) moodustavad väljaku ääres aktiivse näituste ala. Kahe hoone peale on kokku mitmeid ekspositsioonipindasid, mis pole omavahel ühenduses. Ruumiline olukord soosib mitmeid paralleelselt toimuvaid näituseid, kuid piirab ühise sünergia täit realiseerumist.

AJALOOSED FOTOD

Ligilähedane Kunstihoone asukoht on kunagisel linnamüüritagusel alal.

Eesti mängud 1939 (Carl Sarap)

Kunstihoone pärast avamist aastal 1934.

Vaade Kunstihoonele 1943. aastast.

VABADUSE VÄLJAK 6 JA 8 HOONED

Vabaduse väljak 8 hoone, Tallinna Kunstihoone

Tegemist on funktsionalistliku kujundusega lihtsa sümmeetrilise põhiplaaniga hoonega, mille fassaadi ilmestab suur klaaspind. I korrusel mõlemal pool sissepääsu on kaubanduspinnad, nende vahele jääb taanduv sissepääsuosa.

Kunstihoone on rajatud algusest peale Kultuurkapitali initsiatiivil ja toel. 1927. aastal korraldas Kultuurkapitali Kujutavate Kunstide Sihtkapitali Valitsus (KKSV) viie arhitekti osalusega arhitektuurivõistluse, mille võitis Karl Burman. 23. mail 1926 pöördus KKSV Tallinna linnavalitsuse poole palvega eraldada Vabaduse platsi ääres maja ehitamiseks krunt. 1932. aasta mais valmis Edgar Johan Kuusiku Kunstihoone esialgne projekt ning linn eraldas Sihtkapitali Valitsusele maa hoone ehitamiseks. 1932. aasta oktoobris kuulutati välja uus arhitektuurivõistlus, millest võtsid osa 38 projekti. I auhinna võitis Anton Soans, II auhinna Edgar Vellberg (Velbri) ja III auhinna Karl Burman.

Lõpliku projekti koostamine tehti ülesandeks Soansile, kes asus seda tegema kahes Kuusikuga. 15. juunil samal aastal projekt kinnitati, Kunstihoone avati 1934. aastal. 1962. aastal valmis Kunstihoone pealeehitis (arhitekt Kuusik) ning

1992 Kunstihoone laiendamise projektettepanek (arhitektuuribüroo Okas ja Lööke). 14. novembril 1993 hoone tagastati ning 15. veebruaril 1995 avati Kunstihoone George Steinmanni kontseptuaalse kunstiteosega "Ruumi naasemine".

Arhitektuuriajaloolane Mart Kalm on iseloomustanud maja järgnevalt: Masinaesthetika estetiseerivale tõlgendusele osutav 1930. date üks silmapaistavamaid ehitisi - Tallinna Kunstihoone fassaadi domineerib näitusesaali, koosolekusaali ja osa ateljeede aknaid liitev klaaspind. Muidugi on fassaadi katmine klaasiga põhimõtteliselt modernistlik võte, kuid siin tekkiv ekraan on pigem dekoratiivne kompositsioon, laias paspartuus abstraktse pildi metafoor. Hiljem lisatud Juhan Raudsepa skulptuurid Töö ja Ilu annavad sümmeetrilisele kompositsioonile uusklassitsistliku nüansi. Tänavakõrgusel hoone alaosa sissetõmbamine ja postidele tõstmine on üks väheseid Le Corbusier' mõjuka idee - sammastel seisva maja - kajastusi. Hoone on kantud Kultuurimälestiste registrisse, mälestis nr 3093.

Vabaduse väljak 6 hoone

Eesti Kunstnike Liidu ateljeed ja erakorterid (hoone aastast 1953).

sündmusruum,
õhtusöögid, näitused

peasaal
näitused

peasissepääs,
fuajee,
garderoob
ühendused

Kuku klubi,
videosaalid,
töötoad,
üritused

VISIOON

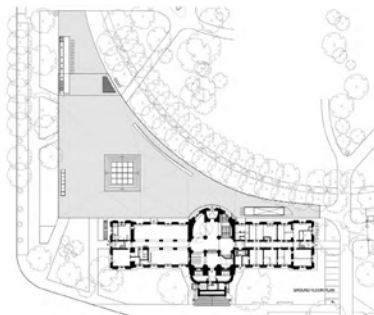
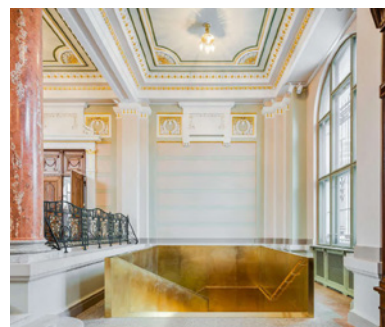
Kunstihoonel ja galeriidel oleks suur potentsiaal toimida kobarkeskusena. Üks füüsiliselt ühendatud tervikkompleks toetaks kogu kultuuriväljal tugeva institutsiooni toimimist ja publikule mitmekesise kultuurikogemuse pakkumist. Kunstihoone ja selle kõrval asuv Eesti Kunstnike Liidu ateejeede ja galeriide hoone omavad suurepärase võimalust olla oma ala professionaalide seas nii töö- kui näitusekeskuseks.

Ruumid on seni 1990date vaimus killustunud erinevate kasutajate vahel, nende omavaline sünergia on pärsitud. Koos hoonete tervikliku renoveerimisega tuleks nutikate tundlike sekkumiste kujul ühendada Vabaduse väljak 6 ja 8 avalikud ruumid üheks kobarkeskuseks.

Uues keskuses oleks võimalus ruume kasutada tervikuna ühe suursündmuse tarbeks või eraldi väiksemate näituste puhul. Vabaduse väljak 6 ja 8 avaliku ruumide ühise toimimise logistika vajab suurt tähelepanu, ruume on vajalik renoveerida nii, et ühelt galeriipinnalt

teisele oleks võimalik liikuda ka kuiva jalaga. Kunstikeskusel on suur potentsiaal pakkuda Vabaduse väljakul toimuvate (riiklike) sündmuste puhul siseruumis sündmuste jätkumiseks või paralleelselt toimiseks pinda. Hoone mitmed osad on kasutuseta (saali lae pealne ruum) või alakasutusega (Kunstihoone keldrikorrus).

NÄITED: RIIA KUNSTIMUUSEUM

Toome siinkohal mõned näited, kuidas ajalooliste hoonete kaasajastamisega on loodud hästi toimivaid kunstikeskuseid.

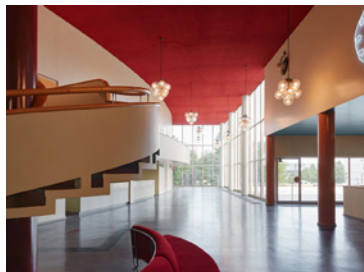
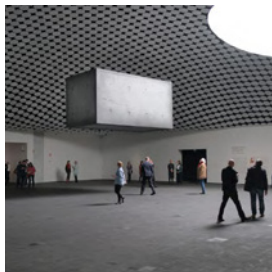
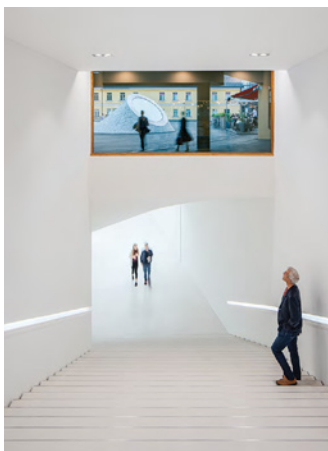
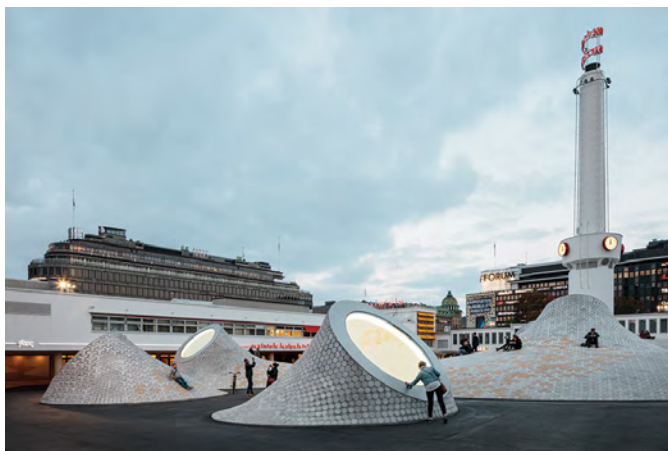
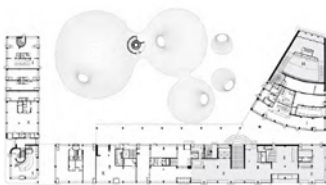
Riia Kunstmuuseum

Arhitektid: Processoffice and Andrius Skiezgelas Architecture

Aasta: renoveerimine ja juurdeehitus 2016

Ajaloolise kaitse all oleva hoone kaasajastamine tänapäevaste arhitektuurivõtetega. Suurepärased ruumikogemused ja hästi ühendatud uued ja vanad näituseruumid. Hoone uuendamise peamisteks eesmärkideks oli näituseruumi laiendamine, parema funktsionaalsuse saavutamine. Peamine uus juurdeehituse maht asub maa-all. Ekspositsioonipind on laienenud ajaloolise hoone pööningu-korrusele.

NÄITED: AMOS REX

Amos Rex kunstimuseum Helsingis

Arhitektid: JKMM

Aasta: 2016-2018

Klaaspalee (Lasipalatsi) on 1930date funktsionalistliku arhitektuuriga hoone, millele lisati lisaks renoveerimisele peamiselt maa alla ka kunstimuseumi osa. Helsingi linnakeskuses asuvas hoonekompleksis on Bio Rex kino, kunstimuseum, poed ja restoranid. Uus juurdeehitus asub peamiselt Lasipalatsi väljaku all. Uue juurdeehituse valguskaevud tekitavad väljakule põneva maastiku.

NÄITED: BOZAR

Bozar, kaunite kunstide keskus Brüsselis

Arhitektid: Victor Horta

Aasta: 1919-1928

Bozari keskus on kavartalisuurune kobar-kompleks, mis toimib kui üks kultuurimaja. Hoone on osa Horta linnaplaneeringust, kus ta nägi ette "kunstide mäe" 8000m² krundile. Juba algsest on samasse kompleksi mõeldud koos toimima 2100 istekohaga kontserdisaal, kunstinäitused, restoran, raamatupood ja palju muud. Hoone koosneb mitmetest osadest, mida on võimalik kasutada koos või eraldi. Kõik hoone osad on ühendatud.

Hoone ehitamist finantseeriti fondist (Société du Palais des Beaux-Arts). Hoone on läibinud erinevaid ümberehitamisi ja renoveerimisi.

VABADUSE VÄLJAK 6 JA 8 OLEMASOLEV OLUKORD

VABADUSE VÄLJAK 6 JA 8 AVALIKE RUUMIDE PLUSSID JA MIINUSED

TUGEVUSED

1. kvaliteetne arhitektuur
2. suurepärane asukoht kultuuri maamärgile (kultuurimälestis) Vabaduse väljaku ääres
3. väljak hoonete ees pakub võimalusi kunsti, sisu näidata ka hoonest väljas pool, avalikus ruumis
4. potentsiaalne aktiivne tänavafont: Vabaduse väljak 6 ja 8 hoonete esisel kõnniteel avanevad põnevalt galeriide ja hoone sisu, kultuuriruumid asuvad nõ storefront pindadel
5. esinduslikud näituseruumid (vaatega väljakule, loomuliku valguse võimalus, kõrged laed), potentsiaalne sünergia
6. tuntud asukoht
7. hoovi olemasolu
8. ruumid kuuluvad erialaspetsialistidele: Kunstihoone SA-le ja Eesti Kunstnike Liidule

NÕRKUSED

1. killustatus: ruumidel on eraldi rentnikud; avalikud osad: galeriid ja kunstihoone ei toimi ühtse logistilise tervikuna
2. toetavad funktsioonid (Kuku klubi, kohvik Tuum jt) ei ole tajutavad ühtse tervik-kunstikompleksi osadena, fragmenteeritus ei kutsu külalist veetma aega ühes kultuuriasutuses, selle erinevaid osasid kasutades. Sünergia potentsiaal on rakendamata
3. ühe suurema näituse läbi viimine Kunstihoones ja galeriides korraga on raskendatud: Vabaduse galerii,

- Kunstihoone galerii ja Kunstihoone pole omavahel külastajale ühendatud
4. hoonete osad vajaksid terviklikku renoveerimist, kaasajastamist
  5. kunstihoone fuajeed hõlmab suuresti garderoob, suurematel gruppidel pole ruumi koguneda
  6. kunstihoonel ja galeriidel puudub töökoda ja ladu
  7. esialgses Soansi ja Kuusiku projektis on ette nähtud kauablift, millele on ligipääs hoovist, on välja ehitamata; lifti saht on olemas
  8. puudub näituste avamiste, sündmuste, kontsertide jms puhuks suurem ruum; sündmuste (suurema ühisnäituse avamissündmuse) puhul puudub ruum, mis mahutaks osalejad ühte ruumi laua (laudade) taha ühiselt einestama; sündmusruum saaks olla kasutusel ka seminaride, workshopide jms puhul
  9. kunstihoone peasaali kohal olev ruum on kasutuseta
  10. kunstihoone keldris asuva Kuku klubi ruumid on alakasutusega
  11. puudub ruum vajaliku sisseseadega filmiprogrammide jms läbi viimiseks

MÄRKSONAD

Keskne sissepääs

Vabaduse väljakul on peasissepääs Tallinna Kunstihoonesse. Küllastajatel on selge ja loogiline näitustele sisenemine. Sissepääsuga on ühendatud avar fuajee ja laiendatud garderoob. Fuajeest on esinduslik pääs ja invanöuetele vastav lift teistele korrustele. Fuajee moodustab sidusa terviku kohviku ja raamatupoega. Fuajee taga asuvad Tallinna Kunstihoone kontorid, tööruumid ja koosolekuruumid.

Ühendatud näitusesaaliid

Vabaduse väljak 6 ja 8 hoonete näitusesaale ja galeriipindasid saab hoonesiseselt ühendada. Võimaldab läbi viia täiesti uudseid ja kogu näitusepinda hõlmavaid ekspositsioone. Esimese korruse galeriipinnad on aktiivses suhtluses väljakuuäärse avaliku ruumiga olles kultuuriliselt aktiivne huviärataja. Teise korruse näitusesaaliid moodustavad suurepäraste proportsioonide ja valgusega peasaaliga esindusliku terviku.

Toimiv teeninduslogistika

Tallinna Kunstihoone hoovis paikneb teeninduspääs. Toimiv kaubaliftiga trepikoda seob keldrikorruse töökoja Kunstihoone peasaaliga. See loob professionaalse võimekuse ekspositsioonide ehitamiseks ja teoste nõuetekohaseks transpordiks.

Uued avastamata ruumid

Ajalooline Tallinna Kunstihoone on asukoha, näitusesaaliidega, ruumidega kunstnike siduv keskne institutsioon. Olemasolevad hooned ning nendevaheline sünergia pakuvad uusi potentsiaalseid võimalusi. Tallinna Kunstihoone peasaali klaaslae kohal on valgusküllane meeldejääv ruum. See on avar klaasitud basiilika, mis saab olla esinduslik ruum külaliste vastuvõtmiseks, näitusteks, auditooriumiks, väljarentimiseks kui ka pidulikuks õhtusöögiks uue näituse meeskonnale.

Tallinna Kunstihoone hoov pakub defineeritud väliruumi Vabaduse väljakust eemal. Hoov võimaldab hooajalisi kasutusvõimalusi. Kunstihoone kohvik, fuajee ja raamatupood saavad lisaks näitustele avaneda haljastatud hoovi.

LÕIKESKEEMID: KÜLASTAJALE AVATUD ALAD JA ÜHENDUSED

Tallinna Kunstihoone esimene, teine ja kolmas korrus koos keldriga on külastajatele avatud. Koos kõrvalasuvate galeriipindadega moodustub sidus jätkuv terviklik näituseruum.

Näitusekujunduse ehitamiseks ja teoste veoks on Kunstihoone hoovis teeninduspääs liftiga. Töökoda asub hoone keldris. Kontorid asuvad esimesel korrusel.

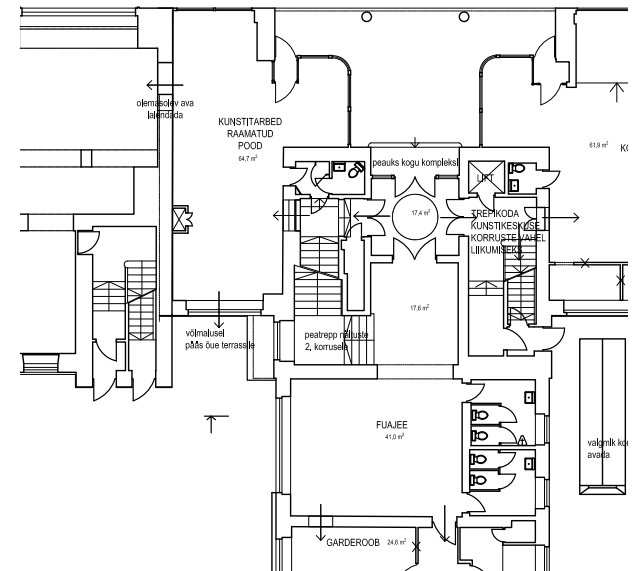
Külastajale avatud korruseid ühendab trepikoda liftiga.

	NÄITUSTE ALA
	TOETAV FUNKTSIOON: KOHVIK, POOD, RESIDENTUUR
	LIikumisteed
	KONTOR, TÖÖKODA
	ÜRITUSED
	VIDEO; ÜRITUSED

PEASISSEPÄÄS: KESKNE SISENEMINE KÜLASTAJALE

Kunstihoone peasissepääs juhatab näitusekülastaja fuajeesse, mis ühendab Kunstihoone teise korruse suuri näitusesaale ja kõrvalolevaid esimese korruse väljakupoolseid galeriisid. Kunstihoone saab toimida kobarnäitusena: külastajal on üks peasissepääs, mis seob kokku erinevate korruste ja hoonete vahelised näitusepinnad ja sündmusruumid.

VABADUSE VÄLJAKU ÄÄRSETE PINDADE HOONESISENE ÜHENDUS

Tallinna Kunstihoone peasissepääsu ääristavad kaks avarat klaasitud ruumi. Kunstihoone sissepääs, kohvik ja raamatupood on aktiivses ühenduses Vabaduse väljakuga. Kohvikupind saab toimida eraldiseisvana või ka osana terviklikust Kunstihoonest.

Raamatupood asetseb esimesel korruse Kunstihoone fuajee ja galeriipindade vahel.

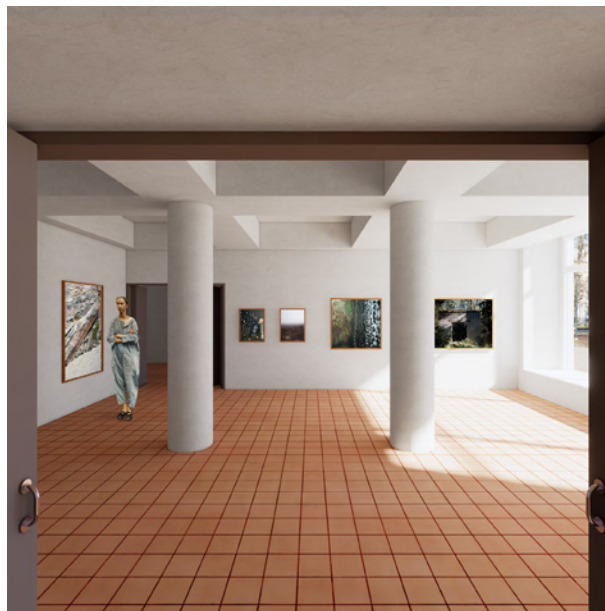

Kunstihoone külastaja saab hoonesiseselt mugavalt läbi raamatupoe liikuda kõrvalgaleriidesse. Loodud on ühendused hoonesiseseks ringliikluseks. Muidu killustatud galeriipinnad on omavahel ühendatud. Võimalus läbi viia suuremaid mastaapsemaid näituseid kogu Kunstihoones. Puudub vajadus väljuda Kunstihoonest õue, et külastada Vabaduse väljaku äärseid galeriisid. Uks kohvikust galeriisse on rajatud ajaloolise ava asukohale.

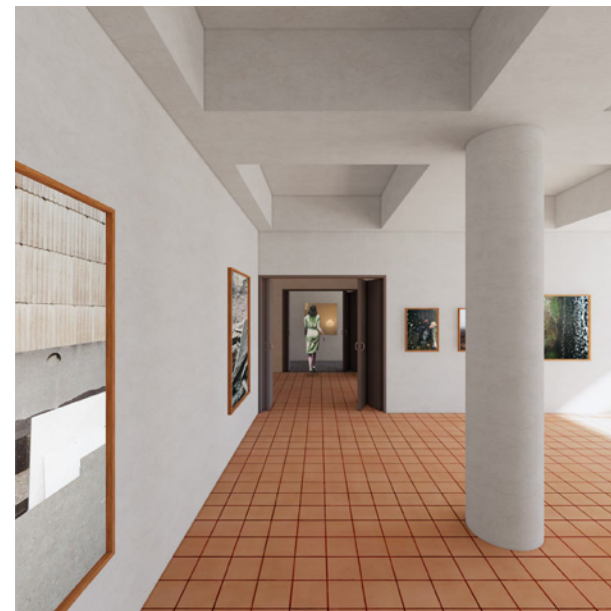
VABADUSE VÄLJAKU ÄÄRSETE PINDADE HOONESISENE ÜHENDUS

Vabaduse väljaku äärsed galeriid on omavahel läbi siseruumi ühendatud. Moodustub loogiline ühendatud galeriiruumide jada. Iga näituseruum saab olla osa suuremast väljapanekust või eraldiseisev ekspositsioon. Vajadusel saab galeriide vahelised uksed sulgeda ja ruumid toimivad endistviisi. Galeriide vahelisi ühendusi on loodud võimalusel ajaloostesse avadesse.

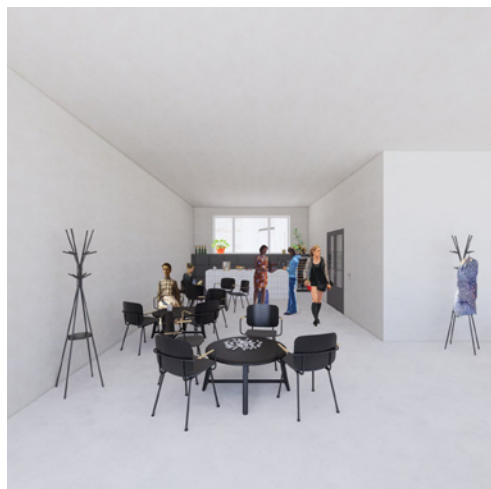
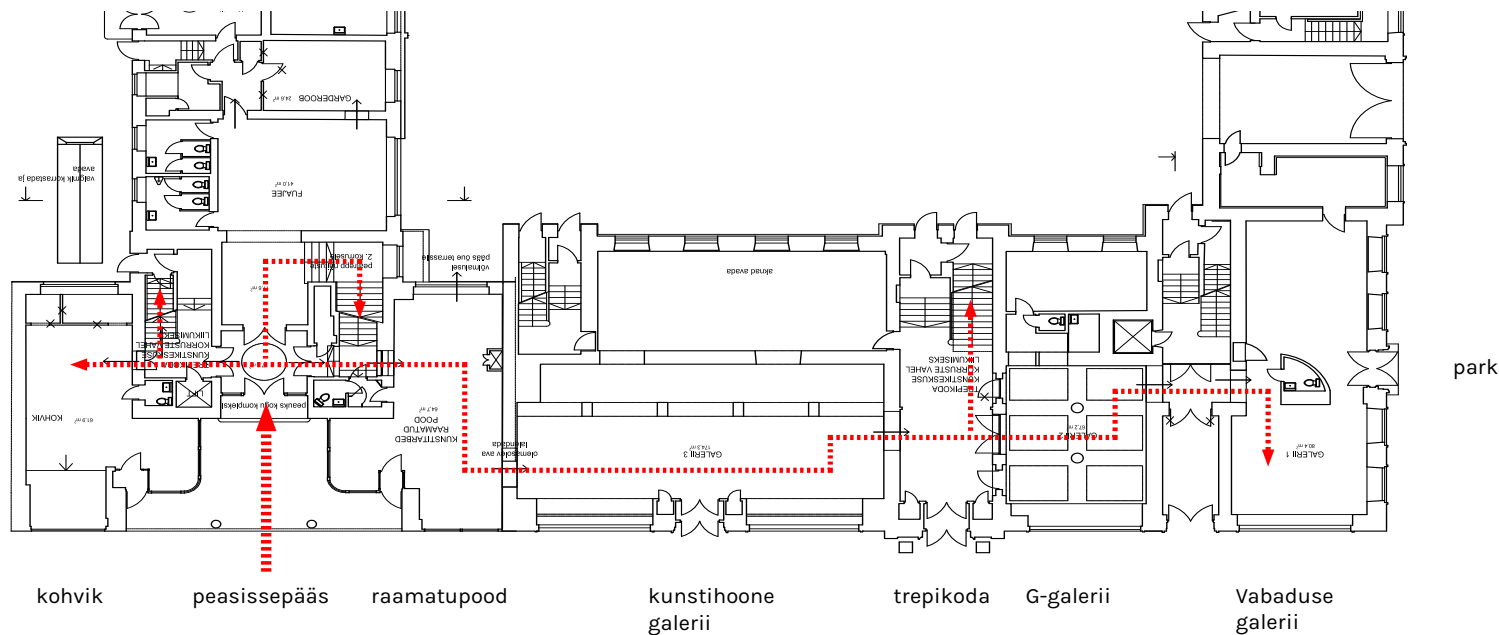

Endisest Tallinna Kunstihoone galeriist jõuab külastaja endisesse G-galeriisse, mis on teistest galeriipindadest kompaktsem ja eristuva siseruumiga.

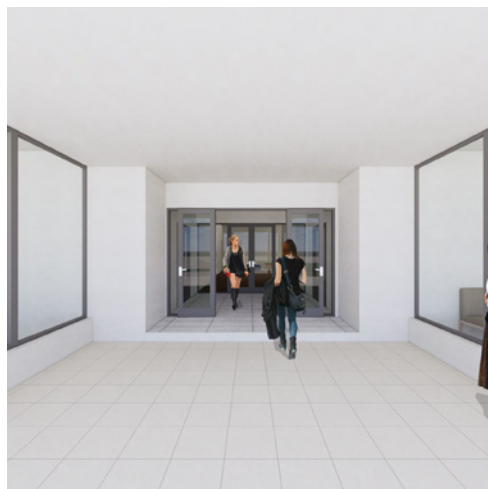

G-galeriist saab külastaja astuda edasi endisesse Vabaduse galeriisse näitust vaatama.

HOONESISENE ÜHENDUS

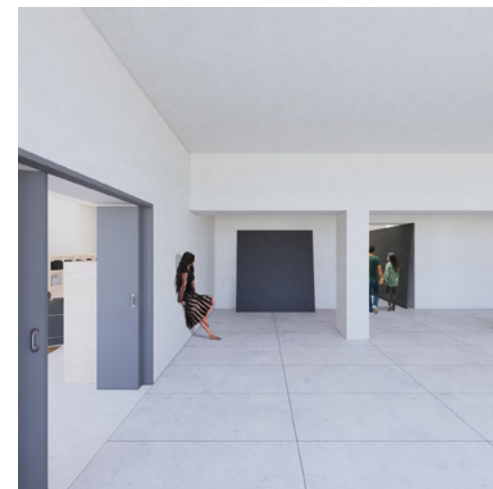
Kohvik asetseb Kunstihoone korruseid ühendava trepikoja kõrval Vabaduse väljaku ääres. Tagatud on suurepärase ligipääs ja loomulik valgus ka hoovipoolsel küljel.

Kunstihoone peasissepääs

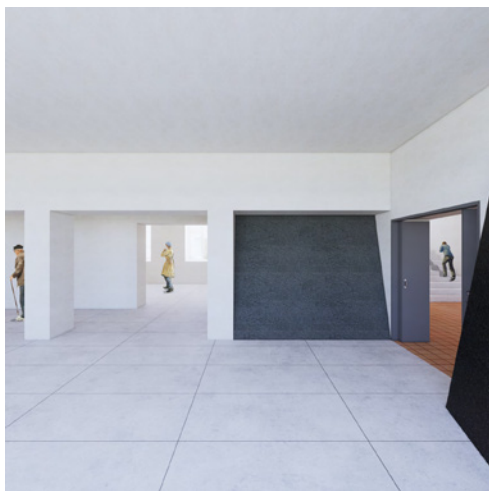
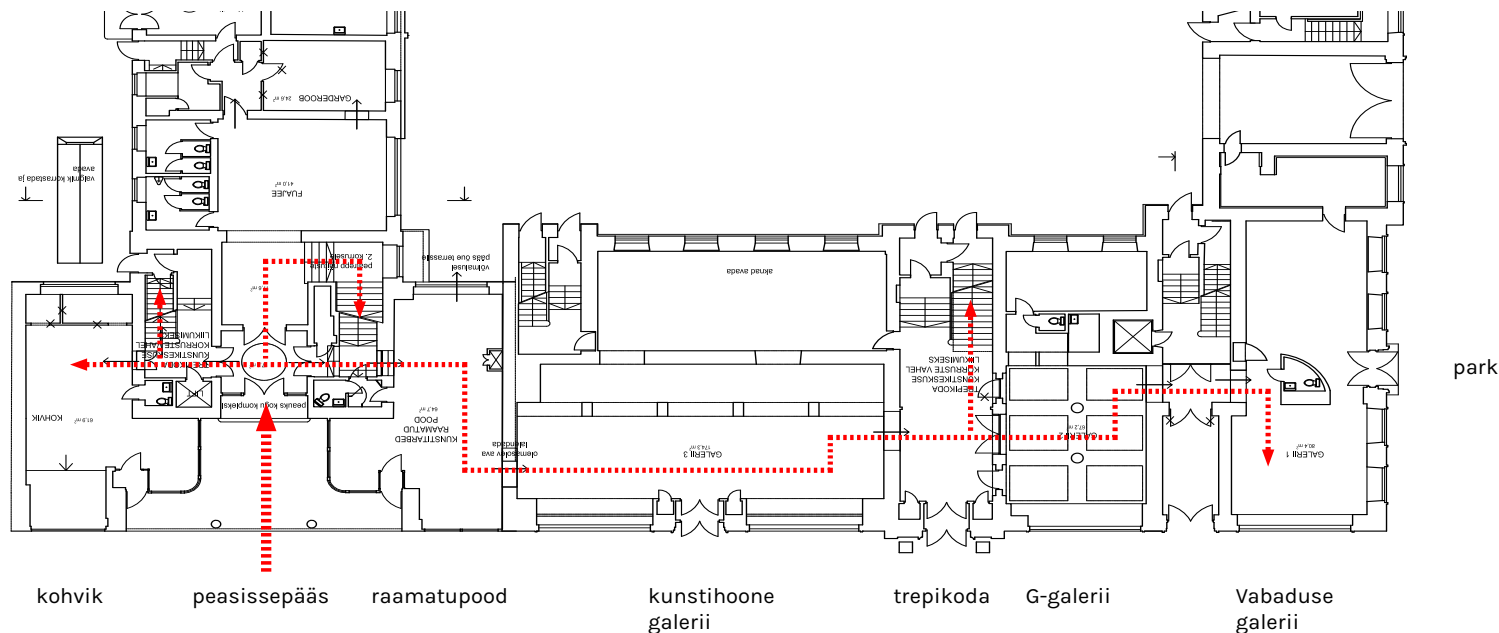

Raamatupood ühendab Kunstihoonet Vabaduse väljaku ääres olevate galeriidega hoonesiseselt. Tagaseina aken on loomuliku valguse ja õhulisema siseruumi eesmärgil taastatud.

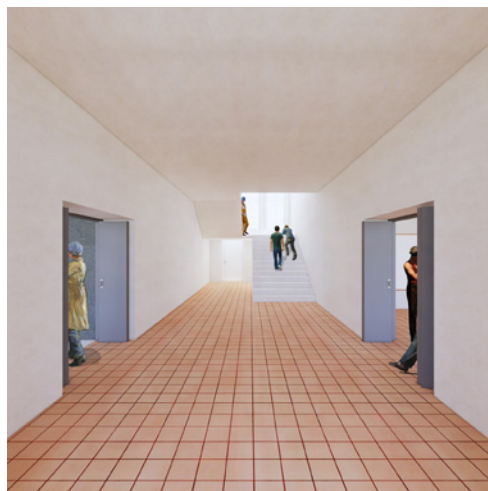

Tallinna Kunstihoone galerii. Uksi on võimalik sulgeda.

HOONESISENE ÜHENDUS

Tallinna Kunstihoone galerii

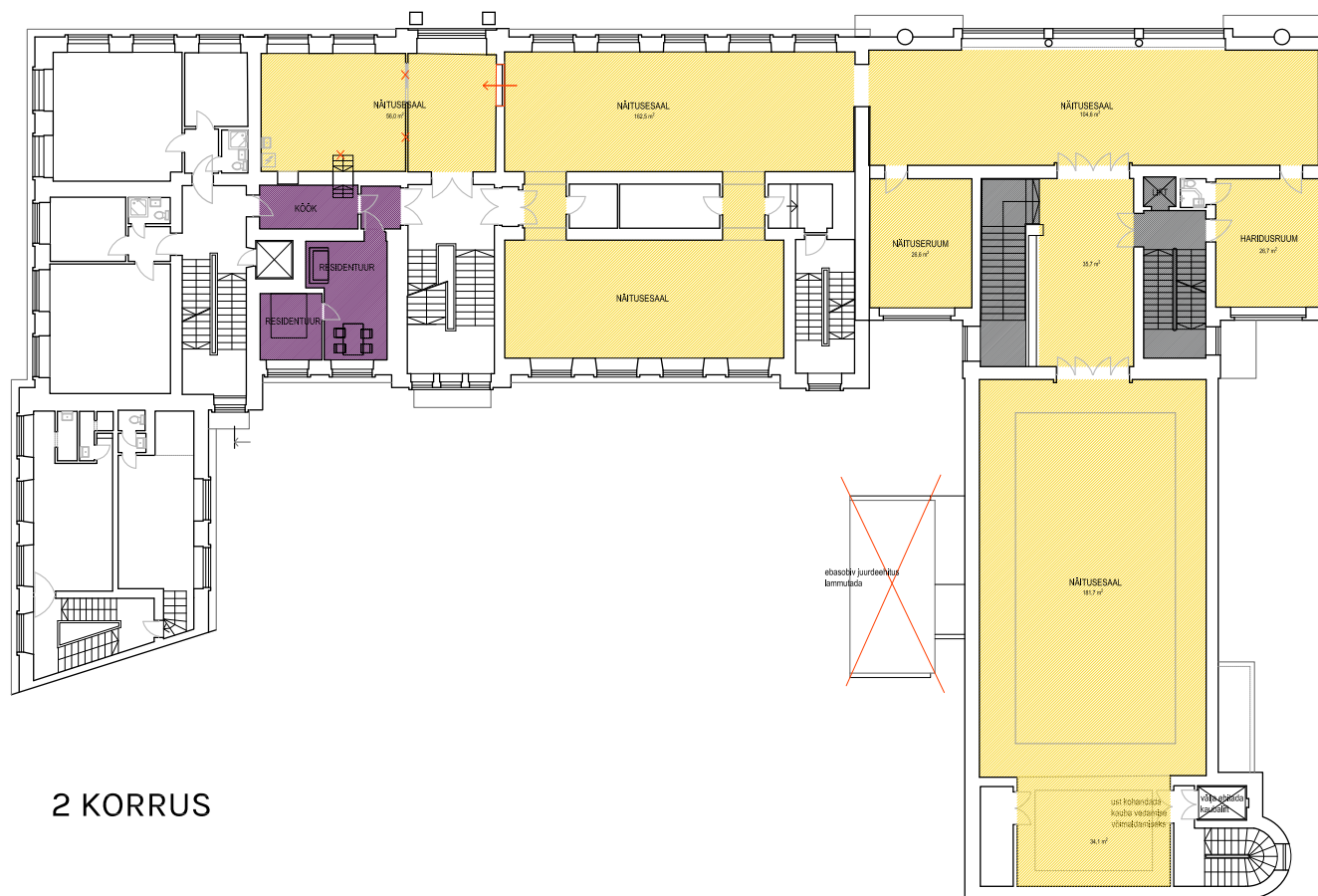
Kunstihoone korrustevahelisi saale ühendav trepikoda võimaldab loogilist hoonesisest ringliikumist. Võimalus on galeriidest liikuda 2. korruse ekspositsioonipinnale.

G-galerii

Vabaduse galerii on hoone idaküljel ning avaneb hubasesse parki Vabaduse väljaku serval. Suurepärane asukoht avamiste ja muude sündmuste läbiviimiseks.

- NÄTUSTE ALA
- TOETAV FUNKTSIOON:
KOHVIK, POOD, RESIDENTUUR
- LIIKUMISTEED
- KONTOR, TÖÖKODA
- ÕRITUSED
- VIDEO; ÕRITUSED

TALLINNA KUNSTIHOONE KOLM KORRUST

Kunstihoone esimesel korrusel on avar fuajee vaatega hoovi ja garderoob. Garderoob on viidud vasakul asuvasse endisesse majahoidja korterisse. Nii tekib fuajeesse kogunemis- ja ootamisruumi. Oma üleriided saab jätta garderoobi ja külastada seejärel omavahel ühendatud kõiki galeriisid, näitusesaale, kohvikut ja raamatupoodi.

Kunstihoone teisel korrusel on peasaal ning Vabaduse väljaku poolsed näitusesaaliid, mis on omavahel trepikojaga ühendatud esimese korruse galeriiruumidega (Vabaduse galerii, G-Galerii, Tallinn Kunstihoone galerii). Külastajal on mugav hoonesiseselt liikuda ja näituseid vaadata. Kunstnikel ja kuraatoritel on uued võimalused mastaapsete ja saale ühendavate näituse teostamiseks.

Kunstihoone kolmandal korrusel peasaali kohal on pidulik sündmusruum. See saab olla osa terviknäitusest, eraldiseisev näitusruum, auditoorium kui ka esinduslik koosolemise ruum. Siin saab uue näituse meeskond vahetult omavahel tutvuda ja seminare korraldada.

TALLINNA KUNSTIHOONE KORRUSTE ÜHENDUSED

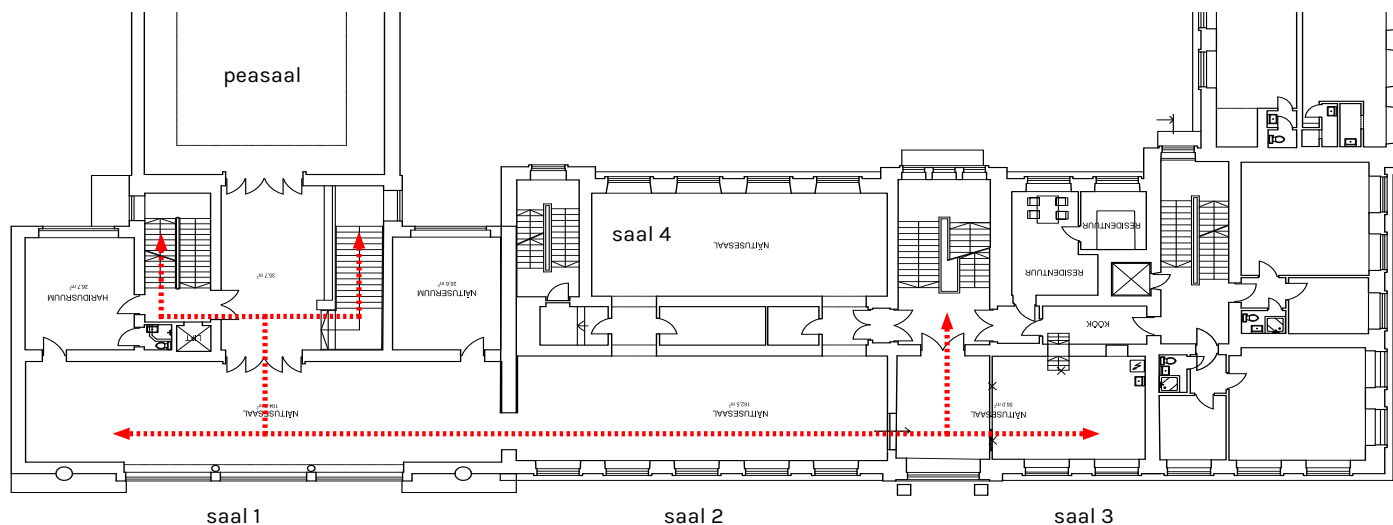

Kunstihoone fuajee kõrval on liftiga trepikoda, et võimaldada hea ligipääs kõigile. Küllastajatele on avatud 4 korrust. Vabaduse väljak 8 (Kunstihoone) trepikoda ja Vabaduse väljak 6 (galeriid ja ateljeeruumid) trepikoda moodustavad tervikliku lahenduse loogiliseks hoonesiseseks ringliikumiseks. Küllastajal on võimalus saada terviklik kultuurikogemus näitusekülastusel. Mõlema trepikoja avaliku ala kõige kõrgema korruse vahemademel on avalikke külastusi piirav klaasist vahesein (kaardiuks) edasistele privaatsematele korrustele.

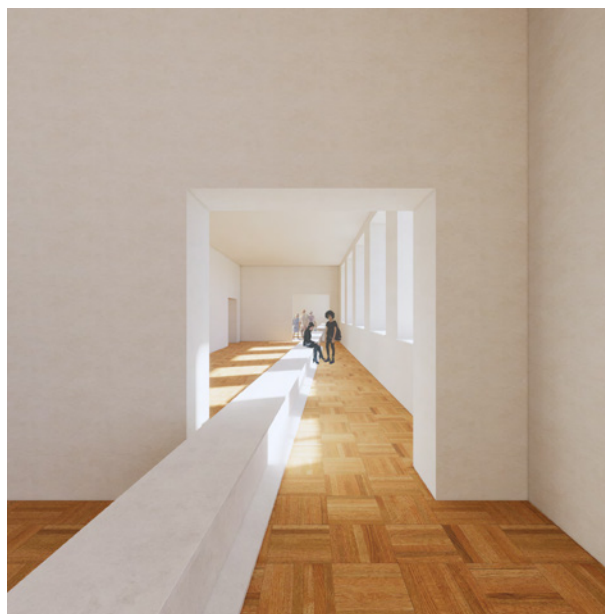

Kunstihoone teeninduseks on hoovis liftiga trepikoda. Trepikoda ühendab keldris asuva töökoja, esimese korruse kontori ja töötajate ruumid Kunstihoone peasaaliga.

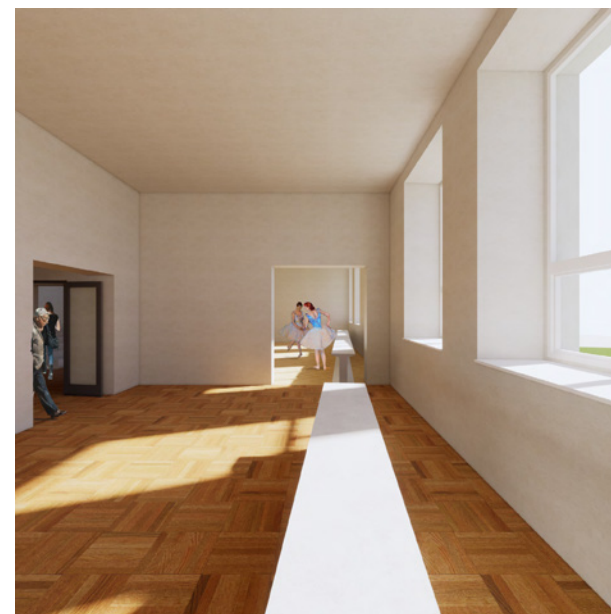
JADA

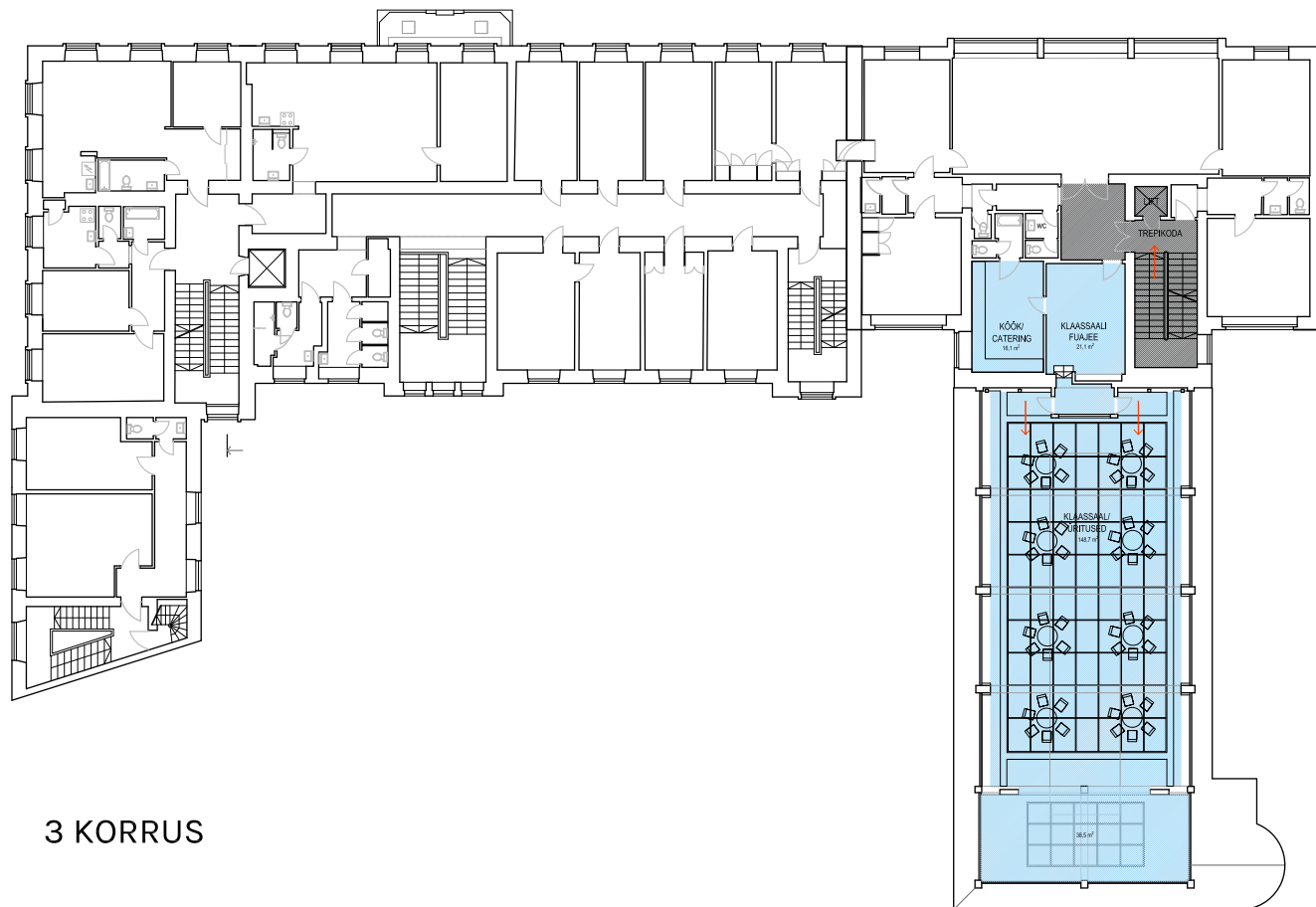
Kunstihoone teisel korrusel on näitusesaalid. Pääs saalidesse on läbi fuajee ja esindusliku trepi. Saali pääseb ka liftiga.

Vabaduse väljaku poolsed saalid on lineaarse paiknemisega. Alumisel korrusel asuvad galeriid.

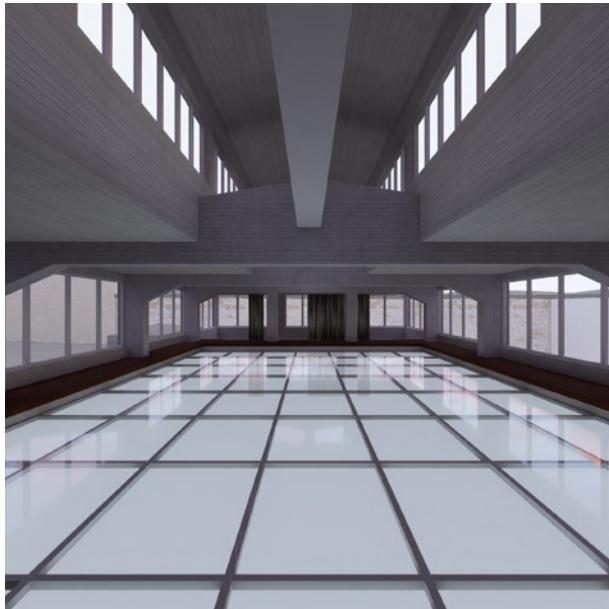

Saalid on omavahel ühendatud ja näitusepinda on suurendatud praeguse Kunstihoone kontoriruumi arvelt. Trepikojast pääseb külastaja alla esimesele korrusele galeriidesse näitust edasi vaatama.

- NÄITUSTE ALA
- TOETAV FUNKTSIOON;
KOHVIK, POOD, RESIDENTUUR
- LIIKUMISTEED
- KONTOR, TÖÖKODA
- ÕRITUSED
- VIDEO: ÕRITUSED

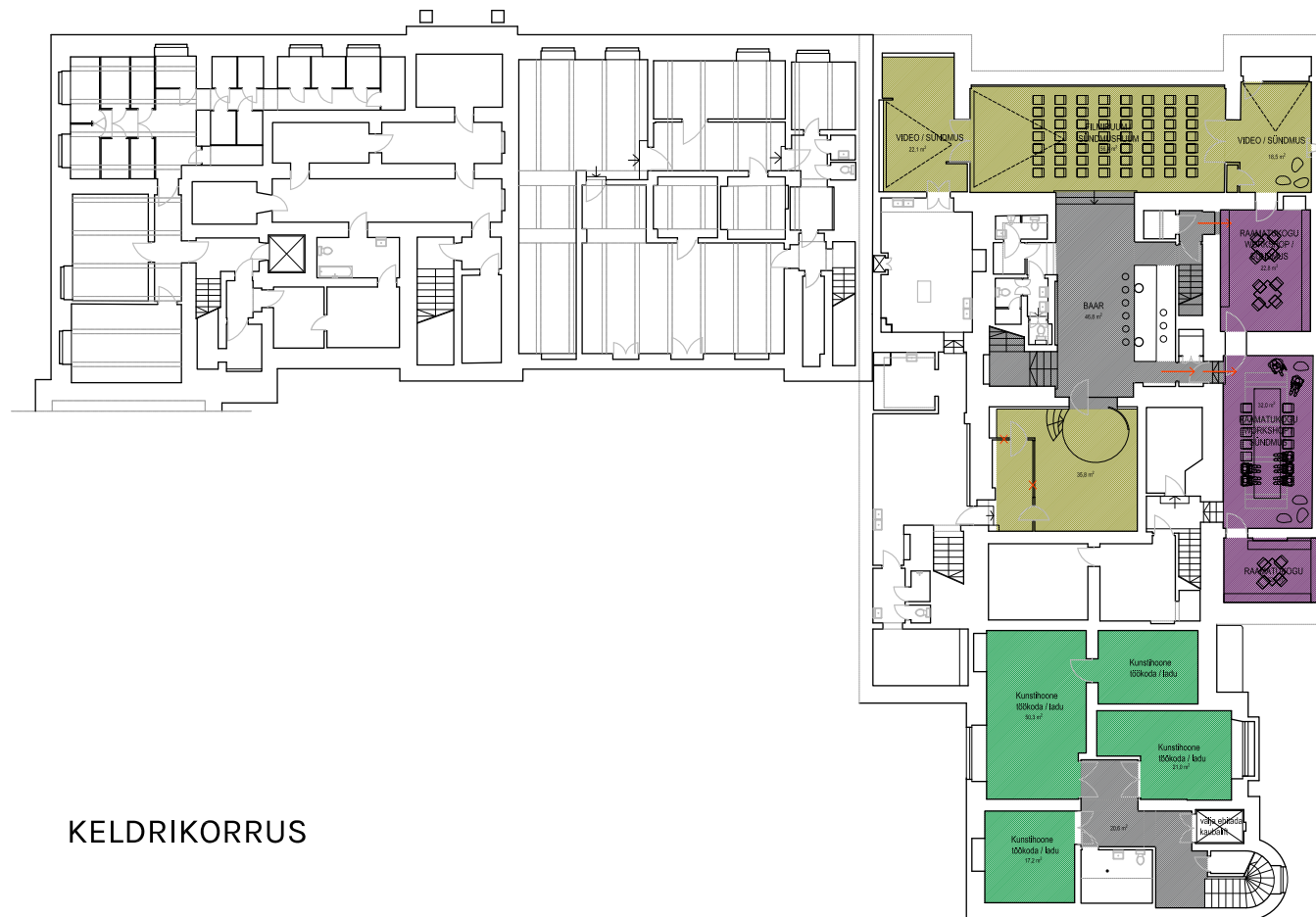
KLAASSAAL / SÜNDMUSRUUM

Peasaali klaaslae peal on pidulike sündmuste läbiviimiseks eriline ruum. Valgusküllane, meeldejääv ja avara vaatega ruum saab olla nii õhtusöökide läbiviimiseks, osa laiemast näitusest või ka välja rentimiseks.

Klaaslaepealne ruum on jagatud kaheks: trepikojapoolne ruum on suur ja avar koos teenindava köögiga ning teine pool on kõrgem ja kompaktsem. Võimalik on kahte ruumi teineteisest eraldada ja kasutada samaaegselt.

KELDRIKORRUS

- NÄITUSTE ALA
- TOETAV FUNKTSIOON:
KOHVIK, POOD, RESIDENTUUR
- LIIKUMISTEED
- KONTOR, TÖÖKODA
- ÕRITUSED
- VIDEO; ÕRITUSED

KELDRIKORRUSE SÜNDMUSRUUMID

Kunstihoone keldrikorruse ruumid on multifunktsionaalsed. Ühes jadas asuvaid ruume on võimalik kasutada raamatukogu-töötoana. Väiksemaid workshoppe on võimalik korraldada muust hoonest sõltumatult, eraldi sissepääsuga. Lisaks on neid ruume võimalik eraldada süvenemist vajavateks tegevusteks: seminarid näituse ettevalmistamiseks, töötoad lastele, uurimustööd. Öhtusel ajal saab samu ruume kasutada ka üritusteks. Keldri pealne valgusmik hoovis tuleb renoveerida hoonele sobival viisil.

Keldrikorruse kinoruumid saavad olla osa ülemajalisest näitusest. Videoprojektsiooniruumi saab kasutada kunstfilmide vaatamiseks, loengute pidamiseks, töötubade läbiviimiseks. Filmiõhtuid on võimalik korraldada muudest näitusepindadest sõltumatult.

KELDRIKORRUSE SÜNDMUSRUUMID

Keldrikorrus saab õhtusel ajal toimida ka ajaloolise KUKU klubina.

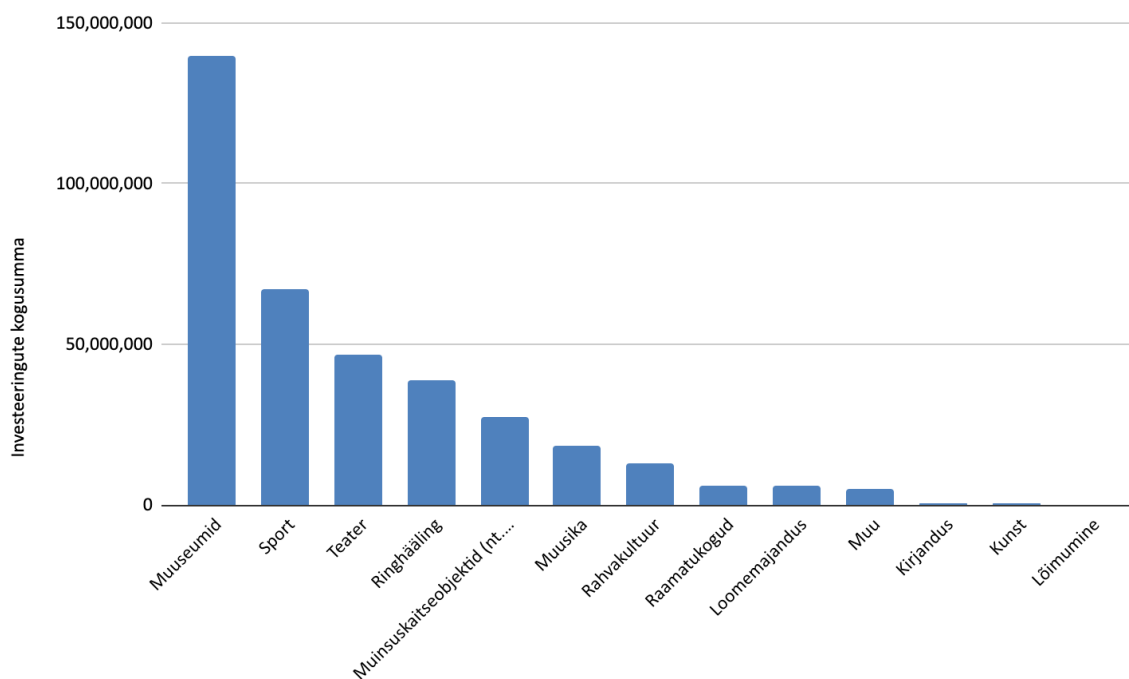
Keldrikoruse klubiruumid järjepideva koosolemiskoha funktsioonis. Keldrikorrus renoveeritakse helges ja ajastukohases stiilis. Ebasobilik juurdeehitus hoovis likvideeritakse.

LISA 2

RIIGI KULTUURI- ja SPORDIINVESTEERINGUD VIIMASE 15 AASTA JOOKSUL

Professionaalsest huvist kultuurivaldkonna lähimineviku investeerimispoliitika vastu koostasid kultuuriministeeriumi investeeringute aegridade, kultuurkapitali ja EAS-i avalike andmete põhjal ülevaate, mida hea meelega jagan ka teiega. Analüüs võtab arvesse kultuuriministeeriumi, kultuurkapitali ja EAS-i loomemajandusmeetmete kaudu tehtud investeeringuid põhivara soetusteks, ehitusteks ja remontideks, sealhulgas Kumu, ERM-i ja EMTA saali ehituseks kulunud summasid valitud ajal.

INVESTEERINGUTE VALDKONDLIK JAOTUS

* Muu – kultuuriministeeriumi andmestikus kategoriseerimata investeeringud, sealhulgas ministeeriumi investeeringud oma varasse.

Valdkond	Investeeringute kogusumma 2006–2020	Osatähtsus kõigist investeeringutest, %
Muuseumid	139 866 307	37,90
Sport	66 901 258	18,13
Teater	46 585 096	12,62
Ringhääling	38 664 383	10,48
Muinsuskaitseobjektid (nt kirikud)	27 334 924	7,41
Muusika	18 473 500	5,01
Rahvakultuur	13 110 881	3,55
Raamatukogud	5 986 127	1,62
Loomemajandus	5 952 301	1,61
Muu	5 175 174	1,40
Kirjandus	532 475	0,14
Kunst	317 391	0,09
Lõimumine	148 275	0,04
Üldkokkuvõte	369 048 092	100,00

Tabelist selgub, et Eesti riik investeerib kultuuri märkimisväärselt: **igal aastal keskmiselt 24,6 miljonit eurot**. Investeeringud aga jaotuvad valdkondade vahel väga ebaühtlaselt. Esimesed neli valdkonda tabelis on saanud 80 protsenti investeeringutest. **Esimese ja viimase valdkonna vahe on 947-kordne**. Silma torkab riigi vähene valmisolek investeerida kunsti- ja kirjandusvaldkonda. Investeeringutelt suurim on muuseumivaldkond niisuguste suurehitiste nagu Kumu ja ERM rahastamise ning mitme ulatusliku muuseumikeskkonna (Lennusadam, meremuuseum, ajaloomuuseum) renoveerimise tõttu. Siinkohal tuleb kunstiinvesteeringute kontekstis rõhutada, et Kumu on just pärandiasutus: näitusepindade osatähtsus, mida saaks käsitleda ka investeeringuna jooksvasse kunstiellu, moodustab hoone mahust ja maksumusest siiski väiksema osa. Sama põhimõtte kohaselt ei peaks rahvakultuuriinvesteeringuks pidama ERM-i. Muuseum on mäluasutus, kuhu investeeritud rahast läheb üldjuhul rõhuv enamik just säilitamise funktsiooni tagamiseks.

Kunstivaldkonna edukaks toimimiseks ja elava kunsti arenguks on Eestis puudu näitusemajadest, kus oleks kõik tingimused kunsti eksponeerimiseks, et meie kunstnike uudislooming oleks väärikalt välja pandud ja jõuaks kodanikeni. Need asutused on galeriid, kunstikeskused ja kunstihood, see funktsioon ei saa olla vaid muuseumide kanda. Ka muuseumid – Tartu ja Narva näitel – vajavad hädasti nüüdisaegseid näitusepindu. Kunstivaldkonnale on hädasti vaja füüsilisi kohti näitusesaalidena kogu Eestis. Praegu on neid kunstis väga vähe ja piirkondlik haare nüüdisaegset programmi toetavate elementaarses töökorras näituseruumide pakkumisel väga ühekülgne, ehkki aastakümneid on olnud vaja neid ruume arendada. **Loomingu vahendamiseks samuti spetsiifilist ruumi vajava kunsti- ja muusikavaldkonna investeeringute vahe on praeguseks 55-kordne**.

EHITAMINE VÕI RENOVEERIMINE

Kultuuriministeeriumi kantsler Tarvi Sits tõi 29. oktoobril 2019 ETV eetris olnud saates „Suud puhtaks“ välja, et **kultuuriministeeriumi haldusalas olevate hoonete remondivajadus on praegu 500 miljonit eurot**. See näitab, et kaugeltki mitte piisavat osa viimase 15 aasta jooksul investeeritud 369 miljonist ei ole kasutatud hoonete rekonstrueerimiseks. Uute hoonete ehitamine suurendab seda muret aga veelgi. Seetõttu on ülioluline kaaluda, kas suudame uusi hooneid ka üleval pidada: investeerida tulevikus piisavalt nende renoveerimisse ja täita need sisuga.

Eurostati andmete kohaselt kulutas Eesti 2017. aastal kultuurile, rekreatsioonile ja religioonile 2,1% SKP-st. Oleme selle suhtelise näitajaga juba vähemalt 2008. aastast enam-vähem püsivalt Euroopa esikolmikus ja tõenäoliselt oleme suutnud hoida oma kohta ka viimasel kahel aastal. Absoluutarvudes on pilt samuti hea: asume 187 euroga elaniku kohta 13. kohal, kuid ületame sellegagi Euroopa Liidu mediaani kenasti. Võib arvata, et laiapõhjalise ühiskondliku konsensuse ja sellele eelneva debatita ei ole praeguste majandusnäitajate juures oodata kultuurieelarve järsku suurenemist. See asjaolu teeb kaalutletud valiku langetamise uue rajamise ja olemasoleva renoveerimise vahel veel olulisemaks. Euroopa Liidu roheleppede põhimõtted, mis peaksid mõjutama ka investeeringute suunamist, tuleks aluseks võtta säästvaimate lahenduste loomisel nii sisulisest vajadusest kui ka iga otsuse süsinikujalajäljest tõukuvalt.

Seadusandja on olnud kultuurkapitali seadust välja töötades ettenägelik: § 2 lg 5 annab võimaluse nii renoveerimiseks kui ka ehitamiseks. Kultuurkapitali finantseerimisel rajatud objektid vajavad juba praegu ja ka tulevikus remonti.

KUNST JA INVESTEERINGUD

Kunstivaldkond vajab nii uue ehitamist kui ka renoveerimist. Nagu eespool esitatud tabelist selgub, on valdkonda senini panustatud sedavõrd vähe, et olemasolev on amortiseerunud ja uut on rajatud vähe. Teatud määral on kunsti oma osa andnud ka loomemajanduse valdkond, kuid selle tulemusena on sündinud vaid üks, tagasihoidlike mõõtmetega näituseruum Kai kunstikeskus.

Kunstivaldkonna olemasolevad näitusepinnad on viletsas seisus, näitustehnika on amortiseerunud, kunsti piirkondlik kättesaadavus on halb. Eestis on juba arvestatav hulk teatreid ja ka kvaliteetseid kontserdipaiku ning atraktiivseid muuseume.

Praegu tegutsevate Eesti kunstnike looming on tiptasemel, seda tõestab ka nende edu välismaal. Edu võiks vähemalt sama suur olla ka kodumaal, aga selleks on vaja näitusepaiku. Näitusepaikade puudumise tõttu toimuvad meie kunstnike olulisemad ja suuremad ülesastumised Saksamaal, Itaalias, USA-s, Austrias, Mehhikos, Hiinas ja mujal maailmas, mitte aga kodumaal.

Olen siiski kindel, et Eesti suudab ka kultuuri ruumipoliitika korraldamisel väärikalt vastata maailmas ilma tegevate oma kunstiinimeste võimetele ja panusele, tuua meie – ja teiste riikide – maailmatasemel kunsti Eesti inimesteni samadel alustel pärandi, teatri ja muusikaga. Ei ole ühtegi põhjust, miks see ei peaks nii olema.